

največkrat docela nepoznani v moževem rojstnem kraju. Udova, ako je še količkaj pri močeh, ne more pričakovati zase sploh nikake podpore; a tudi za otroke se po dolgem obotavljanju komaj kaj stori. Koliko pretrpe delavske udove in sirote ob teh razmerah, vé le Bog.

Te razmere so sramotne za moderno državo, in sveta dolžnost vseh avstrijskih ljudskih zastopnikov je, da pritiskajo na vlado, da že skoro preštudira načrt za zavarovanje za starost in onemoglost delavcev ter preskrbo njih udov in sirot. Vlada naj se ozira na neštevilne peticije, ki so jih ji v tej zadevi predložili socijalni demokrati in ki so podpisane od mnogih občin, skoro vseh bolniških blagajn in od sto in sto tisočev ljudstva, pa naj čim preje predloži načrt zakona za zavarovanje za starost in onemoglost delavcev ter preskrbo njih udov in sirot. O tem naj se ne da voditi od sebične skrbi za svoj žep, marveč od spoznanja dolžnosti, katere ji do najbednejših ter najmarljiviših njenih podložnikov nalaga pravičnost ter zahteva kultura.

VSEUČILIŠČE V LJUBLJANI IN SLOVENSKO ŽENSTVO. IVANKA.

Borba za slovensko vseučilišče v Ljubljani se vrši že nad 50 let. Slovenci te borbe vsekako ne bijemo vedno z enakim navdušenjem in energijo, naše težnje niso vedno osredotočene v tej smeri, kar je pač umevno, ker se moramo za vsako najmanjšo mrvico katerihkoli pravic puliti z nenaklonjeno nam vlado in objestnimi, vladeželnimi sosedi. Ali borba za vseučilišče v Ljubljani je v našem političnem življenju vendar stalna točka, ki o vsaki ugodni priliki stopa v ospredje.

Tako je v najnovejši čas vprašanje ustanovitve slovenskega vseučilišča v Ljubljani z elementarno silo buknilo na dan ter potegnilo v svoj krog ne le vse Slo-

venstvo, marveč tudi brate Slovence to in onstran Litve. Povod je dal sam po sebi dovolj malenkosten dogodek. V Inomstu je namreč hotel neki docent predavati v italijanskem jeziku, ali nemški dijaki so proti temu tako energično demonstrirali, da so italijanska predavanja preprečili. Nato so sledile interpelacije v državnem zboru, in ves narodno-politični stroj avstrijskih Italijanov je začel delovati v tej zadevi. To je več ali manj samo po sebi umevno, in vprašanje slovenskega vseučilišča bi zgolj zbog tega najbrže ne bilo stopilo v tako važen štadij, kakor je današnji. Tu je odločevala pred vsem neka druga okolnost. Minister Hartel je namreč italijanski deputaciji brez vsega obotavljanja obljubil italijansko vseučilišče v Trstu, in to celo v kratki dobi treh let. To je seveda vznemirilo in ogorčilo vse slovenske duhove, pred vsem pa slov. akademično mladež, ki je potem nastopila za staro slovensko pravdo: za slovensko vseučilišče — s toliko premišljenostjo, s toli resnim navdušenjem in s toliko jedinstveno energijo, da je ne le v Slovencih, marveč v vseh slovanskih krogih Avstrije vzbudila najtoplejše simpatije in spoštovanje ter imponirala celo nasprotnikom. Demonstracije in shodi, ki so jih priredili ali povzročili slovenski akademiki v Gradcu, na Dunaju, v Pragi in Zagrebu, in katerih so se udeležili skoro polnoštevno akademiki vseh drugih slovanskih narodnosti ter mnogi odlični profesorji in poslanci, so bile res veličastne. Zasluga slovenskih akademikov je, da se je boj za vseučilišče v Ljubljani tako krepko in sistematično razvil v vsi slovenski javnosti. Prevažen pojav tega gibanja je tudi okolnost, da so slovanski akademiki jasno spoznali potrebo tesne mejsebojne organizacije ter počeli intenzivno delovati v tem zmislu.

Univerza v Ljubljani bi bila največjega pomena za razvoj slovenskega naroda, tako v kulturnem kakor v gospodarskem oziru.

To mora biti vsakomur jasno, ki ima kolikaj zmisla za pogoje narodnega napredka. O tem pa tu ne bomo dalje razpravljali, pač pa malo osvetlimo korist, ki bi iz ustanovitve univerze v Ljubljani izvirala specijalno za slovensko ženstvo.

Danes vedno bolj prodira prepričanje, da je popolnoma napačno in krivično, kratičiti ženam pravico do znanstvene izobrazbe. Vsaj tako si moramo tolmačiti dejstvo, da se ustanovljajo za ženske srednje šole ter da se jih pod vedno bolj svobodomiselnimi pogoji pripušča k študijam na univerzah. Tudi v Ljubljani se ima višja meščanska dekliska šola razviti v ženski licej. Ta šola je na Slovenskem — razun učiteljišča — prva postojanka v dosego višje ženske izobrazbe. Pričakovati smemo, da bodo sledili drugi, važnejši koraki; saj se tudi pri nas ne bomo mogli ustavljati duhu časa. Obeta se nam, kakor gori omenjeno, že v bližnji bodočnosti ženski licej, ki bi se lahko preustrojil v ženski gimnazij, kadar bi razmere to priporočale. To pa bi se moralo zgoditi takoj, kakor hitro bi Ljubljana dobila svoje vseučilišče. Gotovo namreč ljubljansko vseučilišče ne bo hotelo delati izjeme v modernem razvitku visokih šol bo tudi marveč pripuščalo ženske k študijam na svojih fakultah. S tem bi slovenski narod le pridobil, ker bi Slovenke, ki morajo v velikem številu služiti si kruh izven narodnih mej, bodisi kot guvernante, vzgojiteljice, ali tudi poštne ekspeditrice itd., lahko v prihodnje v tujini dobivale boljšega kruha; doma se bodo pa mnoge tuje moči lahko nadomestile z domačimi.

Brez vseučilišča v Ljubljani pa bi gimnazij za slovensko ženstvo ne imel velike vrednosti. Kajti zgolj srednješolska izobrazba, brez višjih študij, ženskam — kakor sploh nikomur — ne more prinesiti posebnih koristi.

Ako je pa za večino možkih naših dijakov pot na tuje univerze, ozir. studiranje na istih, v zvezi z ogromnimi težkočami

in najrazličnejšimi neprijetnostmi in neugodnostmi, se stavijo v tem oziru večini našega ženstva naravnost nepremagljive ovire. Pred vsem treba vpoštevati naše slabe gospodarske razmere, vsled katerih Slovencem manjka sredstev za vzdrževanje mladine na tujih univerzah. Za možko mladino je še kolikortoliko preskrbljeno z raznimi ustanovami in podporami, bodisi državnimi ali zasebnimi. Tudi roditelji in sorodniki več ali manj radi prinašajo gmotnih žrtev za višjo izobrazbo možkih rodbinskih členov; mnogokrat se pozabi na vse druge otroke ter se izda zadnji novčič za sina visokošolca. Pa tudi če dijak ne dobi nikake podpore, ali pa le neznatno, možno mu je še na kak način zaslužiti si vsaj za najpotrebnejše, da le more nadaljevati in končati študije. Vse drugačna je stvar v sedanjih razmerah za dijakinje. Tu bi pred vsem stali pred vprašanjem, ali morejo biti raznih ustanov in podpor deležne tudi študentke. Biti smemo gotovi, da, ako bi to vprašanje prišlo v razpravljanje na mero-dajnih mestih, bi rešitev v desetih slučajih za ženske gotovo izpadla neugodno. Potem stojimo pred okolnostjo, da se rodbine ne bodo tako kmalu emancipirale tradicije, po kateri se skrbi samo za višjo izobrazbo možkih ter se samo nje vzgaja k čim večji samostojnosti, ženske pa vporablja za delo ter se jim za to v najboljšem slučaju prizna kako doto. Za cilj vseh njenih stremeljenj pa se ji postavi — moža, zakon. Kjer pa je sin namenjen za »gospoda«, tam čaka sestre velika sreča, da bodo kdaj pri njem lahko zavzele mesto kuharice, gospodinje. — Brez podpore se ob sedanjih razmerah v tujih vseučiliških mestih ženska nikakor ne more vzdrževati. Pa še druga ovira stoji Slovenkam na potu do študiranja na tujih univerzah. Ta ovira je sicer le malokdaj edina in glavna, in tudi ni nepremagljiva, ali ovira je vendar. Mislim namreč na tradicionalno naziranje, ki stavi žensko pod kuratelo, ter zahteva, da živi in nastopaj

ženska, vsaj dokler je mlada, pod vednim varstvom in v vednem spremstvu matere ali kake starejše garde-dame. Zdaj je pa težko misliti, da bi mati ali kakšna teta mogla pustiti gospodinstvo in rodbino ter se preseliti z abiturijentko v tuje vseučiliško mesto, kjer ne biva nikaka sorodna ali sicer prikladna znana družina, da bi se pri isti dekle spravilo v varnost. Posebne gardne dame tudi ni mogoče najeti, in — evo, nove ovire za ženski vseučiliški študij v tujem mestu.

Vsem tem oviram in težkočam bi se v glavnem odpomoglo, ako bi dobila Ljubljana svojo univerzo. Že s tem, da bi domači najvišji ku'turni zavod priznal ženskam pravico do višje znanstvene izobrazbe, bi se izpodkopala tla predanju, ki jim krati to pravico ter jih zadržuje v nevednosti in površni plitkosti. Materijelno vprašanje bi postalo lažje in jednostavnejše, istotako bi postalo nepotrebno nadziranje, dokler bi sploh z drugimi tudi ta tradicija ne šla v grob. Z jedno besedo: Ustanovitev vseučilišča v Ljubljani je v najožji zvezi s specijalnimi interesi slovenskega ženstva v najširšem zmislu ter mu mora že iz tega vzroka biti »srčna skrb.« Dolžnost vsake Slovenke je torej, da, kjerkoli in kakorkoli more, dela propagando za ustanovitev vseučilišča v Ljubljani.

ŠTIRISTOLETNICA HRVATSKE UMETNE KNJIŽEVNOSTI.

Letos, meseca aprila, je preteklo 400 let, odkar je Marko Marulić, prvi po imenu poznani hrvatski pisatelj, napisal svojo epsko pesem »Judita.« Hrvati so z vzvišenimi slavnostmi proslavili štiristoletnico svoje književnosti ter spomin na nje ustvaritelja Marka Marulića.

Vsekako se je v Hrvatih že pred Marulićem pisalo v staroslovenskem in hrvatskem jeziku, ker Marulić sam piše o svoji

»Juditi«, da je »u verzih hrvatskih složena« in sicer »po običaju naših začinjavalac...«, ali vse, kar se je pisalo, se je ali pozgubilo, ali pa je bilo za umetno književnost brez pomena. Po pravici torej slave Hrvati v Marku Maruliću očeta svoje lepe knjige.

Marko Marulić je bil rojen v Spljetu leta 1450. kot sin imovitega vlastelina. Obiskoval in dovršil je spljetske šole, potem pa šel na visoko šolo v Padovo — edini izmed šesterih bratov. V Padovi se je bavil s humanizmom, filozofijo, retoriko in poetiko. Bil je gotovo jako nadarjen mladenič, kar priča že okolnost, da so ga 22 let starega izbrali, da je v krasnem latinskem govoru v imenu svojih tovarišev pozdravil beneškega doža. Vrnivši se v Spljet, živel je, kakor se o njem pripoveduje, lahkomišeln, veseljaško življenje, ter je iz te dobe o njem ostala sledeča povest:

S svojim prijateljem Papalićem sta imela skupaj jedno ljubico. Zahajala sta k njej, menjavaje se vsako noč. Jeden je po svileni lestvici skozi okno splezal v dekličino sobico, a drugi je spodaj stal na straži. Neke noči, ko je bila vrsta na Maruliću, prosil ga je prijatelj, naj njega pusti k ljubici, v kar je Marulić privolil. Stal je na straži pod oknom. Ali prijatelja ni hotelo biti; stoprv proti jutru pade k nogam Marulićevim težka vreča — s truplom Papalićevim, z odsekano glavo.

Ta dogodek je silno pretresel Marulića; videl je v njem prst božji. Spreobrnil se je popolnoma, postal je strog asket. Stanoval je v samotni tihi sobici, molil, se postil ter hodil edino v cerkve. Od tega časa se je posvetil znanosti ter jej ostal zvest celih 40 let. V starejši dobi je šel v samostan sv. Petra v Gluhi dolini, a že čez dve leti se je zopet povrnil v svojo sobico. Umril je leta 1524.

Evropsko slavo si je pridobil Marulić s svojimi latinskimi deli. Njegov »Evangelistarium« je doživel šest izdanj ter je preveden tudi na italijanski jezik. Prvič je bil